

2025-09-04

Till Havs- och Vattenmyndigheten Dnr 2025-1217

havochvatten@havochvatten.se

Remiss svar gällande förslag till reviderad nationell förvaltningsplan för ål 2025–2030**Halland**

Hallands åar var för 100 år sen rika på ål och annan fisk. Vattenkraftens påverkan är total i de större åarna där i dag inga hållbara bestånd av lax och ål finns kvar. Det räcker inte med att göra planer man måste ändra förutsättningarna för ålen och alla andra vandrande arter i våra vattendrag. En fortsatt förhållning av förbättringsåtgärder kan innebära att det inte kommer finnas något att rädda.

I grunden är vi positiva till den nationella planen där man pekar ut turbindödlighet som den viktigaste. Men då måste även Sverige genom regering och riksdag, ta de beslut som krävs för att vi skall nå kraven i svensk- och i EU-lagstiftning. Under de senaste åren har ju beslut i motsatt riktning tagits. Stopp av NAP och minskade anslag till åtgärder, uppföljning och kontroll innebär att inget händer.

Synpunkter på HaV:s förslag till nationell förvaltningsplan för ål 2025-2030

1. Rapportering av **storleken på Sveriges ursprungliga ålproduktion är helt fel** vilket i sin tur innebär att åtgärderna reduceras till en bråkdel av vad ålförordningen stadgar.

Artikel 2 pkt 4: *”Målet för varje förvaltningsplan för ål skall vara att minska den antropogena mortaliteten så att minst 40 % av biomassan av blankål med stor sannolikhet tar sig ut i havet, i förhållande till den bästa uppskattningen av utvandring som skulle ha funnits om inte antropogena faktorer hade påverkat beståndet”.*

HaVs uppskattning av biomassan av blankål vid naturlig rekrytering och ingen antropogen påverkan, (orört tillstånd) anges utan omflyttning av ålyngel till 300 ton. (Tab 5 s.42).

Enligt Willem Dekker SLU är uppskattningen 300 ton ”en vild gissning” Källa SVT Uppdrag Granskning.

Enligt Håkan Wikström är det årliga behovet av ålyngel för att nå orört tillstånd i Sveriges inlandsvatten 188–360 miljoner. (Källa PPT 2011-03 SLU Fiskeriverket)

Källa: https://www.fishsec.org/app/uploads/2011/03/1154920898_46700.pdf

Danmarks mest ansedda fiskbiolog professor Kim Aarestrup vid Danmarks Tekniska Universitet menar att Sverige måste ha räknat fel. Om målet sätts så lågt kan allt fortsätta som vanligt och ingenting behöver förändras.

Enligt Elforsk AB bygger omräkningen från ålyngel till blankål på antagandet att 20 % av de ålyngel som sätts ut når blankålsstadiet. Källa: KRAFTTAG ÅL 2015-2017 RAPPORT 2018:504.

Sammantaget innebär dessa uppgifter från ålforskarna att Sveriges jungfruliga produktion av blankål från inlandsvattnen varit minst 37 600 ton till 72 000 ton. (om vikten av en blankål sätts till 1 kg). Det innebär att HaV underrapporterar Sveriges ålförekomst mer än 100 ggr.

2. Referensåret bör sättas till tiden före den storskaliga utbyggnaden av vattenkraften.

HaV:s förslag om 1980 som referensår för ursprunglig, opåverkad ålproduktion är direkt felaktigt. Ålbeståndet minskade kraftigt när dammar och turbiner byggdes vilket hindrade ålynglens uppvandring och blankålens nervandring. HaV:s argument att data saknas för tiden före 1980 är fel. Statkrafts insamling av ålyngel vid kraftverket i Lagan och insamlingen i Göta Älv som startade 1901 visar tydligt detta samband.

Insamling och registrering av uppvandrande ål har bedrivits i Göta Älv i över 100 år.

Källa: Länsstyrelsen i Västra Götaland Rapport 2016:37.

3. HaV:s förslag strider mot ålförordningens Artikel 2 pkt 10 som stadgar:

” Enligt förvaltningsplanen för ål skall varje medlemsstat snarast vidta lämpliga åtgärder för att minska dödligheten hos ål på grund av faktorer utanför fisket, inklusive vattenkraftturbiner. ”

Vi saknar helt **förslag på åtgärder** för att minska dödligheten hos ål, ansvaret för åtgärder och hur det skall finansieras. Det räcker ju inte med att Länsstyrelserna skall inventera och bedriva tillsyn. Särskilt som anslagen minskat. Det saknas förslag på vad som behövs görs nu direkt för att nå de uppsatta målen till 2030 och 2050. Här några förslag:

- Arbetet med omprövning enligt NAP måste omgående komma igång igen. För att pröva vattenverksamheter mot nu gällande lagar och få till nya vattendomar.
- Anslagen till tillsyn, inventering och utredning måste återställas till vad de varit och kanske höjas ännu mer.
- Genomföra sanktioner mot vattenföretag som inte följer tillstånd och lagar.
- Planen måste ange om och hur glasål skall transporteras upp i vattensystem och om blankål skall transporteras förbi kraftverk ut till havet.
- Öka kalkningen av vattendrag inte minska som nu sker.

4. HaV:s förslag strider mot ålförordningens Artikel 2 pkt 11 som stadgar:

”Varje förvaltningsplan för ål skall innehålla en beskrivning av de kontroll- och sanktionsåtgärder som skall gälla i andra vatten än gemenskapens farvatten i enlighet med artikel 10”.

Länsstyrelsen i Halland har prioriterat bort **tillsynen** på vattenkraftens vattenverksamhet i väntan på omprövningen av vattenkraften den s.k. Nationella planen (NAP) som kan dröja 20 år.

5. Myndigheterna HaV och Länsstyrelserna måste snarast **omarbeta de olagliga Ålplanerna** som nu finns lokalt. Ålplanerna kan både strida mot åldirektivet och gällande miljödomar. Detta krävs för att ålen skall kunna förvaltas på rätt sätt.

6. HaV nämner inte den nya **EU-förordning för att restaurera natur**

Här har Sverige förbundit sig till att bl.a. restaurera vattendrag. Vilket på något sätt måste lyftas in i ålplanen.

”Åtgärdsområde 2 syftar till att säkerställa att minst 30 % av arealerna av utarmade ekosystem i land-, inlandsvatten-, kust- och havsområden senast 2030 är föremål för effektiv återställning för att öka den biologiska mångfalden, stärka ekosystemfunktioner och ekosystemtjänster och öka den ekologiska integriteten och konnektiviteten”.

”I EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 krävs större ansträngningar för att restaurera sötvattens ekosystem och vattendragens naturliga funktioner. Restaureringen av sötvattens ekosystem bör innefatta ansträngningar för att återställa den naturliga konnektiviteten hos vattendrag och deras tillflöden och svämplan, bl.a. genom att avlägsna artificiella hinder i syfte att göra det lättare att uppnå gynnsam bevarandestatus för vattendrag och sjöar, och uppfylla ett av de viktigaste målen i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030, nämligen att återställa minst 25 000 km fritt strömmande vattendrag jämfört med 2020.”

7. Regeringen har beslutat om minskade **anslag till naturvård och kalkningsverksamheten**.

Ålproduktionen är väsentligt mindre i försurningspåverkade vatten än i neutrala vatten. Källa:

Naturskyddsföreningen Halland

Erik Degerman. Beslutet innebär att vattendragens ekologiska status försämras samt att utvandringen av blankål minskar. Detta strider mot både rådets ålförordning och rådets förordning om restaurering av natur. Strategiska kalkningsinsatser måste ökas för att uppfylla ålförordningens krav.

8. Havs och Vattenmyndigheten och länsstyrelserna måste förse beslutsfattare och domstolar med **information om ålens rätta värde**. Det är svårt att ta fram en förvaltningsplan och ompröva vattenkraften om man inte känner till värdet av det som skall förvaltas. Skyddsvärdet, socioekonomiskt, kulturellt, ekologiskt, hälsomässigt, turist, sportfiske, livsmedel, beredskapsvärde m.fl. värden behöver belysas.

Avsaknaden av dessa värdegrunder är en av förvaltningsplanens allvarligaste brister som behöver kompletteras. Enbart skyddsvärdet av en blankål är 3510€ och för ett ålyngel 351€ i Finland.

Källa Finlex 614/2019 och JORD- OCH SKOGSBRUKSMINISTERIET

Promemoria 9.5.2019 Bilaga 529/01.03/2019.

Forskarna är ense om att ca 50 % av sjöarnas fiskbiomassa utgjordes av ål. Konsekvenserna av att utestänga denna drivkraft i inlandsvattnens ekosystem är mycket omfattande och behöver förklaras och värderas.

9. Rapporten ”Strategi för åtgärder i vattenkraften” (HaV och Energimyndigheten) innehåller allvarliga brister och felaktiga ingångsdata. Myndigheterna behöver göra om den felaktiga värderingen av natur och miljö som presenteras i rapporten. **Ålens förekomst och värde** behöver inkluderas i antagna strategier, åtgärdsplaner, bevarandeplaner och förvaltningsplaner. När ålens värde underrapporteras eller exkluderas innebär det att Sverige inte följer lagen (RÅDETS FÖRORDNING (EG) nr 1100/2007 av den 18 september 2007) om att utföra nationella åtgärder så att minst 40% av den ursprungliga produktionen av blankål räddas undan vattenkraften och opåverkad kan ta sig ut i havet och vidare till Sargasso för att leka.

Arbetet med den nationella strategin har resulterat i metoder för att värdera energi respektive naturmiljövärden. Att kunna göra korrekta avvägningar mellan olika intressen är av central betydelse inte minst vid individuella prövningar enligt Miljöbalken

Vi vill lyfta några positiva saker från Halland.

Många av länets **fiskevårdsföreningar** jobbar hårt för att restaurera mindre åar och bäckar. Borttagning av vandringshinder, rensa och återställa lekbottnar vilket gynnar många av de vattenlevande arterna. Här går det både lättare och fortare att få förbättrade villkor för fisken. Stödet till dessa borde ökas.

Falkenbergs kommun har rivit en kraftverksdamm och restaurerat den nedersta forsén i Ätran, **Hertingforsén**, så att fisk kan vandra uppströms. Uppströms kraftverket har man installerat ett fisksäkert betagaller. Detta gör att all fisk inklusive ål kan vandra helt fritt både uppströms och nedströms förbi kraftverket utan skador. Liknande åtgärder är samhällsekonomiskt lönsamma. Hertingprojektet ger ett socioekonomiskt nettonuvärde på 65,3 miljoner kronor. (Källa: Länsstyrelsen i Hallands län meddelande 2018:18).

Restaureringen av den nedersta forsén i Ätran, Hertingforsén, visar att klassningen av Ätrån kraftverk som KMV är felaktig då miljövärdena är möjliga att restaurera till 100%. Källa: Strategi för åtgärder i vattenkraften Avvägning mellan energimål och miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag Havs- och vattenmyndighetens och Energimyndighetens Rapport 2014:14

Hallands Naturskyddsförening

Ordförande Anders Tullander anders.tullander@naturskyddsforeningen.se